

11. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğrafların türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre incelenmesi

Funda ÖRGE YAŞAR¹

APA: Örgü Yaşar, F. (2022). KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğrafların türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 152-172. DOI: 10.29000/rumelide.1164046.

Öz

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)’nde Türkçe dersi kapsamında 7 ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğrafların, türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre incelenmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde 2021-2022 eğitim öğretim yılında 7 ve 8. sınıflarda okutulan ve KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğraflar öncelikle türlerine göre sınıflandırılmış, ardından da Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre dağılımı yapılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca resim ve fotoğraf türlerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre dağılımı her iki ders kitabından örnek olarak seçilen “Ben ve Çevrem” ile “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” adlı iki temadan hareketle özelde incelenmiş, daha isabetli tahlillere zemin oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğraf türlerinin dengeli bir dağılım göstermediği; resim ve fotoğrafların öncelikli olarak metni açıklamayı ve tamamlamayı amaçladığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerini harekete geçirecek konsantrasyon, problem, yaratıcı ve eleştireci resim ve fotoğraflarına yeterince yer verilmediği belirlenmiş; 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin %27,59’unun, fotoğrafların %14,64’ünün üst bilişsel beceriler kazandırmayı amaçladığı görülmüştür. 8. sınıf Türkçe ders kitabında bu oranın resimler için %30,64 olduğu, fotoğraflar için ise %27,08 olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkçe ders kitapları, resim ve fotoğraf türleri, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Analysis of pictures and photographs in 7th and 8th grade Turkish textbooks taught in TRNC according to their types and Revised Bloom Taxonomy steps

Abstract

This study aims to examine the pictures and photographs in Turkish textbooks taught in 7th and 8th grades in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) according to their types and the steps in the Revised Bloom Taxonomy. In this context, the pictures and photographs in the Turkish textbooks taught in the 7th and 8th grades in the 2021-2022 academic year in the Turkish Republic of Northern Cyprus and published by the TRNC Ministry of National Education and Culture were first classified according to their types, and then their distributed and evaluated according to the Revised Bloom Taxonomy steps. In addition, the distribution of painting and photography types according to the steps in the Revised Bloom Taxonomy has been specifically examined based on the two themes “Me and My Environment” and “My Country and My Cultural Values” chosen as examples from both

¹ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Çanakkale, Türkiye), fundaorge@comu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8207-9685 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 22.06.2022-kabul tarihi: 20.08.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1164046]

textbooks, and it is aimed to form a basis for more accurate analyzes. In the study, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. It was found that the types of pictures and photographs in the examined Turkish textbooks did not show a balanced distribution; and that the pictures and photographs primarily aim to explain and complete the text. In addition, it was determined that the concentration, problem, creative and criticism pictures and photographs that would activate the high-level mental skills of the students were not sufficiently included; and it was observed that 27.59% of the pictures and 14.64% of the photographs in the 7th grade Turkish textbook aim to gain metacognitive skills. In the 8th grade Turkish textbook, this rate was found to be 30.64% for pictures and 27.08% for photographs.

Keywords: Turkish textbooks, picture and photograph types, Revised Bloom Taxonomy

Giriş

Eğitimde yaygın olarak kullanılan öğretim araçları, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere bağlı olarak çeşitlenmiştir. Bu bağlamda e-kitap (elektronik kitap) ve etkileşimli e-kitap gibi teknoloji destekli araçların kullanımı günden güne artmaktadır. Adı geçen çağdaş öğretim araçları, sundukları zengin içeriklerle öğrencilerin beğenisini kazansa da basılı olan kitaplar; kolay ulaşılabilir olma, uygulama sırasında özel beceriler gerektirmeme vb. nedenlerle varlıklarını sürdürmeye devam etmektedir.

Ders kitapları, öğretim programları esas alınarak hazırlanıp müfredat ile belirlenmiş konularda öğrencilere bilgi sunmaktadır. Bununla birlikte hazırlık çalışmaları, konu ve çeşitli etkinlikler aracılığıyla öğretim programı ile belirlenen kazanımları işlemek, değerlendirme sorularıyla da kazanımların öğrenciler tarafından edinilip edinilmediğini sınamaktadır. Öğrencilere iyi bir eğitim sunmak, alanında hazırlanmış yetkin ders kitapları ile mümkündür. Bu bağlamda ders kitapları hem fiziksel ve görsel tasarım açısından hem içerik açısından hem de dil ve anlatım açısından nitelikli olmalıdır. Ancak insanların, “öğrendiklerinin %83’ünü görme, %11’ini işleme, %3,5’ini koklama, %1,5’ini dokunma ve %1’ini tatma duyularıyla” (Temizyürek ve Birinci, 2016, s. 55) öğrendikleri dikkate alınırsa ders kitaplarında görsel kullanımının ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. “Ders kitaplarındaki sözel metinlerin görsel metinle desteklenmesi, başka deyişle metinlerin resimlenmesiyle öğrenci, metni kavramaya yönelik artalan bilgilerini devindirmekte, konuyla ilgili soyut düşünceleri resimle somutlaştırmaya ve yaratıcı düşünmeye yönelerek çıkarımlarda bulunmaktadır” (İşeri, 2020, s. 84).

Ders kitaplarında görsellerin yeri, kullanımı ve önemi büyüktür. Nichol (1995), resim ve fotoğraflarla ilgili yapılabilecek çalışmalara görselin betimlenmesi, görselin tarihlendirilmesi, görselde anlatılanların tespit edilmesi ve yorumlanması, görseldeki kişilerle empati kurulması, görselin gerçekliğinin sorgulanması çalışmalarını örnek vermiştir. Bu çalışmalar aracılığıyla öğrencilerin kavrama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarında becerilerini geliştirmek mümkündür (Akt. Güngör Akıncı ve Dilek, 2012, s. 10).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)’nde okuyan öğrenciler için geliştirilen Temel Eğitim Türkçe Öğretim Programına bakıldığında programda resim ve fotoğraflardan yararlanma yollarının şu şekillerde belirtildiği görülmektedir: 1. Metinle görsellerin uyumunu değerlendirme, 2. Verilen resimlerden doğru olanı seçme, 3. Verilen resimde eksik bırakılan yerleri tamamlama, 4. Görsellerden yararlanarak metni anlamlandırma, 5. Türkçe dersinde okuduğu metin veya verilen bir konuyla ilgili

teknolojik araçları kullanarak görseller bulma ve bulduğu görsellerle ilgili görüşlerini açıklama (KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, 2018, s. 28-128).

Ders kitaplarındaki resimler daha çok metnin anlaşılabilirliğini arttırmak, bir olay sırasını göstermek, öğrencinin yaratıcılığını geliştirmek vb. amaçlarla kullanılırken fotoğrafların “deneyleri, tarihi mekanları, yerleşim birimlerini, çeşitli sosyal faaliyetleri, kurum veya kuruluşların işleyişlerini, bitki, hayvan vs. göstermede” (Kılıç ve Seven, 2007, s. 147) kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında “Duygular”, “Sanat”, “Çocuk Dünyası” vb. temalarda resimlerin kullanımı yaygınken “Millî Mücadele ve Atatürk”, “Bilim ve Teknoloji”, “Doğa ve Evren” gibi temalarda fotoğraf kullanımı daha yaygındır. Kısacası, resim ve fotoğraflar sınıf seviyelerine ve temaların içeriğine uygun olarak kullanılmaktadır.

Ders kitaplarında görsel düzeni oluşturan öğeler gerçekçi öğelerden soyut öğelere doğru sıralandığında fotoğraf, benzer resimler ve çizimler (resimli öğeler); kavram ilişkili grafikler, isteğe bağlı stilize edilmiş grafikler (grafik öğeler); sözlü tanımlamalar, isim/ etiket (yazı öğeleri) sıralamasını görmek mümkündür (Kılıç ve Seven, 2007, s. 145). Bu bağlamda sıralanan bu görsel öğeler arasından en gerçekçi öğenin fotoğraf olduğu, resmin de buna yakın bir gerçekliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrenme ve öğretme sürecine önemli katkılar sunan ve öğrencilerin analiz etme, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey zihinsel işlemler yapmasına imkân tanıyan resim ve fotoğrafları 1. Süsleyici resimler/ fotoğraflar, 2. Açıklayıcı resimler/ fotoğraflar, 3. Metni tamamlayıcı resimler/ fotoğraflar, 4. Konsantrasyon resimleri/ fotoğrafları, 5. Durumsal resimler/ fotoğraflar, 6. Problem resimleri/ fotoğrafları, 7. Yaratıcı resimler/ fotoğraflar, 8. Hareketli (sıralamalı) resimler/ fotoğraflar, 9. Eleştireli resimler/ fotoğraflar ve 10. Önce-sonra resimleri/ fotoğrafları (Özdemir, 2021, s. 72-73; Yaşar, 2018, s. 52-53; Akbaba, 2015, s. 288; Akbaba, 2013, s. 235-242; Yaşar ve Şeremet, 2007, s. 166-168; Köksal, 2003, s. 107-110) olmak üzere on farklı başlık altında incelemek mümkündür. Aşağıda adı geçen resim ve fotoğraf türleri kısaca açıklanmıştır.

Süsleyici Resimler/ Fotoğraflar: Bu tür resim ve fotoğraflar ders kitaplarından ziyade okuma kitaplarında kullanılsa da hem çocuğun ilgisini çekip hayal dünyasını harekete geçirmesi hem de sanatsal bir değere sahip olması gibi özellikler taşıması nedeniyle her türlü öğretim aracında önemli bir yere sahiptir (Nolen ve Goetz, 1959, s. 150).

Açıklayıcı Resimler/ Fotoğraflar: İlişkili oldukları metinle aynı içeriği taşımaları gereken bu tür görsellere anlam çözücü resim ve fotoğraflar da denilmektedir. Bu görsellerin en önemli özelliği herhangi bir metni farklı şekillerde açıklayabilmeleridir (Akbaba, 2015, s. 288).

Metni Tamamlayıcı Resimler/ Fotoğraflar: Bu tür resim ve fotoğraflar öğrencilerin aşına olmadığı obje, kavram ve olguların tanıtılmasında kullanılır. Öğrencilerin anlama düzeyinin üzerinde olan metinlerin resim ve fotoğraflarla desteklenmesi hem öğrencinin ilgisinin çekilmesinde hem de metnin duygusal yönünün kuvvetlendirilmesinde önem arz etmektedir (Nolen ve Goetz, 1959, s. 152).

Konsantrasyon Resimleri/ Fotoğrafları: Bu tür görseller, bir metnin tamamına ya da önemli bir bölümüne öğrencilerin dikkatini çekmeyi amaçlamaktadır (Polat ve Özkartal, 2020, s. 105). Bu tür resim ve fotoğrafların kullanımında öğrencilerden görseldeki birçok nesne arasından her yönüyle diğer nesnelere farklı olanı ya da benzer özelliklere sahip iki nesneyi bulmaları istenebilir (Köksal, 2003, s. 108).

Durumsal Resimler/ Fotoğraflar: Herhangi bir kavram ya da olguyu bütünüyle içeren resim ve fotoğraflardır. Bu tür resim ve fotoğraflar ele aldıkları kavramın bütün alt basamaklarını ya da ele aldıkları olgunun bütün ögelerini belirgin bir Şekilde kapsamalıdır (Akbaba, 2013, s. 240). Derste yeni bir konuya giriş aşamasında ya da ders bitiminde konunun özetlenmesi sırasında kullanılabilir bu tür görsellerin içeriği konuyla birebir rtşmeli, eksik bir unsur içermemeli ya da fazladan bir içeriği barındırmamalıdır.

Problem Resimleri/ Fotoğrafları: Öğrencilerin herhangi bir problemi zmelerinden ziyade fark etmelerini amaçlayan bu tür resim ve fotoğrafların en önemli özelliği, problemin neden ve sonuçlarını sembolize edebilmeleridir (Köksal, 2003, s. 109). Bir problemi çözmek oldukça karmaşıktır ve aşamalı bir süreci ifade eder. Aşamalardan en önemli olanı, problemin tanınması aşamasıdır çünkü problemin ne olduğu anlaşılmadan çözüme kavuşturulması mümkün değildir. Bu bağlamda problem resim ve fotoğrafları problemin tanımlanması hususunda önemli bir işleve sahiptir (Akbaba, 2013, s. 240).

Yaratıcı Resimler/ Fotoğraflar: Öğrenciye, kendisine sunulan bir resim ya da fotoğraf aracılığıyla yaratıcılık becerisinin geliştirilmeye çalışıldığı görsellerdir (Yaşar, 2018, s. 52). Bu bağlamda sadece nedenlerin gösterildiği bir resim veya fotoğrafta öğrencinin bazı sonuçları tahmin etmesi, resimden hareketle bir hikye yazması, yazısız bir karikatürdeki varlıkları konuşturması vb. yaratıcılık gerektiren çalışmalar yapılabilir (zdemir, 2021, s. 72).

Hareketli (Sıralamalı) Resimler/ Fotoğraflar: Bir olayı, bir objeyi ya da bir kişiyi sıra ile gösteren resim ve fotoğraflar dizisidir (Demirel vd., 2002, s. 88). Ders kitaplarında geçen bazı kavram ve olguları resim ve fotoğraflarla ifade etmek mümkün değildir. Öğrenciler böyle durumlarda o kavram ya da olgunun ana fikrini temsil edecek güce sahip küçük resim ve fotoğrafları birleştirmek suretiyle bütüne ulaşabilir (Yaşar ve Şeremet, 2007, s. 168). Bu tür resim ve fotoğrafların kullanımında anlaşılabilirliği arttırmak için görsellerin renkli ve yeterli büyüklükte olmasına ve birbirini izleyecek Şekilde teker teker sunulmasına dikkat edilmeli, bir görsel hakkında konuşulmadan bir diğerine geçilmemelidir.

Eleştirici Resimler/ Fotoğraflar: Bu tür resim ve fotoğraflarda “elişik olgular, nesnelere ya da olaylara yer verilerek öğrenciden neyin yanlış olduğunu, gerçekte nasıl olması gerektiğini bulması istenir” (zdemir, 2021, s. 72). Bu tarz görseller aracılığıyla öğrencilere eleştirel düşünme becerisinin kazandırılmaya amaçlandığı söylenebilir. Eleştirici resim ve fotoğraf kullanımında dikkat edilmesi gereken en önemli husus görsellerde yer alan olay ya da olguların öğrencilerin yakın çevresinden alınması gerektiğidir.

nce-Sonra Resimleri/ Fotoğrafları: Çeşitli olaylar arasında neden sonuç ilişkilerinin yanında öncelik sonralık ilişkileri de bulunmaktadır. Birbirleri ile neden sonuç ilişkisiyle bağlı olan iki olaydan önce olanı genellikle neden, daha sonra olanı ise sonuçtur. Bazen iki olay arasındaki öncelik sonralık ilişkisini çözmek, neden sonuç ilişkisini çözmekten daha kolaydır (Yaşar, 2018, s. 53). Bu bağlamda öğrencilerden sıralaması yanlış verilmiş resim ve fotoğrafların doğru sıraya konulması, birbirini izleyen olayların yer aldığı resim ve fotoğraflardan hareketle öncelik sonralık ilişkisi gözetilerek yklenmesi vb. alışmalar istenebilir (Köksal, 2003, s. 110).

nc Yıldız (2012) ğrenme sürecinde, resim ve fotoğraf gibi görsel araçların kullanımı yaygınlaştıkka dilin, sözlü ve yazılı metinlerde üstlendiği görevde olduğu gibi, görsellerin de bilişsel becerilere hitap ettiğini, çeşitli düşünceleri ve anlamları aktarmak amacıyla kullanılabilirliğini ifade etmiştir. Karaca'ya

göre (2021) resim ve fotoğraf gibi görsel araçlar öğrencileri; algılama, ön bilgileri işe koşma, anlama, yorumlama, değerlendirme gibi bilişsel faaliyetlere yönlendirdiğinden resim ve fotoğrafları Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre de değerlendirmek gerekmektedir. Bununla birlikte yapılandırmacı kurama göre yazılmış ders kitaplarında üst düzey düşünme becerileri kazandıracak şekilde resim ve fotoğrafların seçilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü fotoğraflar üzerinden bilişsel alanın tüm basamaklarında sorular sorabilme ya da çalışmalar yapabileme imkânı bulunmaktadır. Sonuç olarak Türkçe ders kitaplarında kullanılan resim ve fotoğrafların, Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki bilişsel alan basamaklarını gözeterek seçilmesi hem kazanımların oluşturulması hem de üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bloom Taksonomisi, 1948 yılında Amerikan Psikoloji Derneği tarafından düzenlenen kongre sırasındaki tartışmalar neticesinde, Benjamin S. Bloom önderliğinde bir grup eğitimcinin bir araya gelerek bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanları kapsayan bir sınıflama yapma düşüncesiyle ortaya çıkmıştır (Forehand, 2010; Huitt, 2011). Grubun amacı bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanları kapsayan bir sınıflama yapmak olsa da grup, 1956 yılına gelindiğinde sadece bilişsel alana ilişkin sınıflamayı tamamlayabilmiştir. Bu sınıflama, 1956 yılında *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain* adıyla yayımlanmıştır (Krathwohl, 2002). Bilişsel alana öncelik tanınması, alanın “zihinsel öğrenmelerin çoğunlukta olduğu ve zihinsel yetilerin geliştirildiği alan” (Demirel, 2017, s. 370) olarak görülmesiyle açıklanabilir. 1964 yılında çalışma grubu tarafından duyuşsal alana ilişkin sınıflama *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals, Handbook II: The Affective Domain* adıyla yayımlanmışsa da psikomotor alana ilişkin bir sınıflama, bahsi geçen çalışma grubu tarafından hazırlanmamıştır. Bu konudaki eksiklik 1966 yılında Simpson ve 1972 yılında Harrow tarafından yapılan sınıflama çalışmalarıyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda psikomotor alana ilişkin sınıflama çalışması, bilişsel alan ve duyuşsal alan için yapılan sınıflama çalışmalarının aksine, grup çalışması hâline dönüşmemiştir (Anderson, vd., 2001).

Bloom Taksonomisi; birbirini sırasıyla izleyen bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarından oluşmaktadır. Bu basamaklardan bilgi, kavrama ve uygulama basamakları alt düzey becerileri; analiz, sentez ve değerlendirme basamakları ise üst düzey becerileri ifade eder. Sallabaş ve Yılmaz (2020), taksonomideki basamaklar arasında koşula dayalı bir ilişkinin var olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre her basamak, bir önceki basamağa bağlıdır ancak aynı zamanda kendisinden sonraki basamağın da hazırlayıcısı konumundadır.

Bloom Taksonomisinin, çağdaş eğitim anlayışında meydana gelen gelişmeler karşısında işlevini yavaş yavaş yitirmeye başlamasıyla, taksonominin revize edilmesi ihtiyacı doğmuştur. David R. Krathwohl ve Bloom'un eski bir öğrencisi olan Lorin W. Anderson, Bloom Taksonomisini revize etmek amacıyla kendileri de dahil olmak üzere bilişsel psikologlar, program geliştirme uzmanları, ölçme ve değerlendirme uzmanlarından oluşan sekiz kişilik bir grup olarak 1995 yılında gerekli çalışmaları başlatmıştır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin taslağı, 1998 yılında Amerikan Eğitim Araştırmaları Derneği tarafından düzenlenen bir sempozyumda kamuoyu ile ilk kez paylaşılmıştır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, taslak üzerindeki düzeltme çalışmalarının 1999 yılında tamamlanmasının ardından 2001 yılında *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives* adıyla yayımlanmıştır (Anderson ve Krathwohl, 2001). Yenilenmiş Bloom Taksonomisi; birbirini sırasıyla izleyen hatırlama, anlama, uygulama, analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamaklarından oluşmaktadır. Bu basamaklardan hatırlama, anlama ve uygulama

basamakları alt düzey bilişsel becerileri; analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamakları üst düzey bilişsel becerileri ifade eder.

Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğrafların, türlerine göre incelendiği ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre dağılımlarının araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğrafların, türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre dağılımını ve bunun ortaya koyduğu sonuçları değerlendirmektir. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki resimler, türlerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki fotoğraflar, türlerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki resimler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki fotoğraflar Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre nasıl bir dağılımı göstermektedir?
5. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında “Ben ve Çevrem” temasındaki resim ve fotoğraflar, türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasındaki resim ve fotoğraflar, türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
7. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında resim ve fotoğrafların alt ve üst bilişsel zihinsel beceriler oluşturma bakımından düzeyi nedir?
8. KKTC’de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında araştırma konusu çerçevesinde resim ve fotoğraflarla ilgili tespit edilen sorunlar nelerdir?

Yöntem

Araştırma modeli

KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğrafların, türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre dağılımını tespit edebilmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41) araştırmalardır. Doküman incelemesi ise “belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar” (Karasar, 2008, s. 183). Bu

bağlamda araştırma için gerekli olan veriler, KKTC’de 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 7 ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarının incelenmesiyle elde edilmiştir.

Çalışma materyali

Araştırmanın materyalini, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde 7 ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Her sınıf düzeyinde okutulan Türkçe ders kitabı, 1. Kitap ve 2. Kitap olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen Türkçe ders kitaplarına yönelik bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Türkçe Ders Kitaplarına Yönelik Bilgiler

Kitabın Adı	Yazar ve Araştırma Kurulu	Yayınevi	Yılı
Türkçe 7 (1. Kitap)	Fatma Ö. Vurana, Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı	KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	2021
Türkçe 7 (2. Kitap)	Fatma Ö. Vurana, Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı	KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	2021
Türkçe 8 (1. Kitap)	Fatma Ö. Vurana, Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı	KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	2021
Türkçe 8 (2. Kitap)	Fatma Ö. Vurana, Özge Eliz Aksaygın, Ayşe Atasayan Uluöz, Mustafa Keleş, İrem Özakıncı	KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	2021

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın verileri, KKTC’de 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 7 ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarının incelenmesi yoluyla toplanmıştır. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğraflar öncelikle türlerine göre sınıflandırılmış, ardından da Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre dağılımı yapılarak değerlendirilmiştir. Resim ve fotoğrafların türlerine göre değerlendirilmesinde baskın olan tür esas alınmıştır. Ayrıca resim ve fotoğraf türlerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı her iki ders kitabından örnek olarak seçilen “Ben ve Çevrem” ile “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” adlı iki temadan hareketle özelde incelenerek ayrıntılı tahlillere zemin hazırlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde 7 ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğraflar, türlerine göre sınıflandırılarak elde edilen bulgular, frekans (f) ve yüzde (%) değerleri ile tablolar halinde gösterilmiş, ardından da resim ve fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre nasıl bir dağılım gösterdiği belirlenmeye çalışılmıştır. Oluşturulan tablolara işlenen frekans (f) ve yüzde (%) değerlerinden hareketle sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Resim ve fotoğraf türlerinin 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dağılımına göre değerlendirilmesi

KKTC’de okutulan Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğraf türlerine ilişkin bulgular Tablo 2 ve Tablo 3’te sunularak yorumlanmıştır.

Tablo 2. İncelenen Türkçe Ders Kitaplarındaki Resimlerin, Resim Türlerine Göre Dağılımı

Kitap Adı	Resim Türleri										
	Toplam Resim Sayısı (f)	Süsleyici	Açıklayıcı	Metni Tamamlayıcı	Konsantrasyon	Durumsal	Problem	Yaratıcı	Hareketli	Eleştirici	Önce-Sonra
Türkçe 7 (1.Kitap)	17	2	2	7	-	-	1	3	-	2	-
Türkçe 7 (2.Kitap)	12	1	7	2	-	1	-	-	-	1	-
Türkçe 7 Toplam	29	3	9	9	-	1	1	3	-	3	-
%	100	10,34	31,04	31,04	-	3,45	3,45	10,34	-	10,34	-
Türkçe 8 (1.Kitap)	20	2	6	5	1	1	-	4	-	1	-
Türkçe 8 (2.Kitap)	42	4	9	19	-	1	2	4	2	1	-
Türkçe 8 Toplam	62	6	15	24	1	2	2	8	2	2	-
%	100	9,68	24,19	38,72	1,61	3,23	3,23	12,92	3,23	3,23	-

Tablo 2’de Türkçe ders kitaplarında yer alan resimlerin, resim türlerine göre dağılımı yer almaktadır. Türkçe 7 adlı ders kitabında yer alan toplam resim sayısı 29 olup söz konusu resimlerin %31,04’ü açıklayıcı, yine %31,04’ü metni tamamlayıcı resimlere örnek oluşturmaktadır. Açıklayıcı ve metni tamamlayıcı resimleri sırasıyla %10,34 oran ile süsleyici, %10,34 oran ile yaratıcı ve %10,34 oran ile eleştirici resimler izlemektedir. Türkçe 7 ders kitabında konsantrasyon, hareketli, önce-sonra resimlerine yönelik örneklere rastlanmazken ilgili kitapta en az yer alan resim türü %3,45 oran ile durumsal ve yine %3,45 oran ile problem resimleridir.

Türkçe 8 ders kitabında yer alan toplam resim sayısı 62’dir. Resimlerin %38,72’si metni tamamlayıcı resimlere örnektir. Metni tamamlayıcı resimleri sırasıyla açıklayıcı (%24,19), yaratıcı (%12,92) ve süsleyici (%9,68) resimler takip etmektedir. Türkçe 8 ders kitabında %1,61 oran ile en az konsantrasyon resimlerine yer verilirken adı geçen kitapta önce-sonra resimlerine ait örnek bulunmamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2 dikkatli incelendiğinde Türkçe 7 ders kitabında açıklayıcı (%31,04) ve metni tamamlayıcı (%31,04), Türkçe 8 ders kitabında ise metni tamamlayıcı (%38,72) resimlerin daha çok yer aldığı, her iki sınıf düzeyinde de önce-sonra resimlerine ilişkin bir örneğe rastlanmadığı göze çarpmaktadır.

Tablo 3. İncelenen Türkçe Ders Kitaplarındaki Fotoğrafların, Fotoğraf Türlerine Göre Dağılımı

Kitap Adı	Fotoğraf Türleri										
	Toplam Fotoğraf Sayısı (f)	Süsleyici	Açıklayıcı	Metni Tamamlayıcı	Konsantrasyon	Durumsal	Problem	Yaratıcı	Hareketli	Eleştirici	Önce-Sonra
Türkçe 7 (1. Kitap)	101	18	13	60	4	4	-	1	-	1	-
Türkçe 7 (2. Kitap)	97	16	22	43	-	2	-	5	1	8	-
Türkçe 7 Toplam	198	34	35	103	4	6	-	6	1	9	-
%	100	17,17	17,68	52,02	2,02	3,03	-	3,03	0,51	4,54	-
Türkçe 8 (1. Kitap)	80	21	18	25	1	2	4	5	3	1	-
Türkçe 8 (2. Kitap)	64	9	10	36	1	3	-	5	-	-	-
Türkçe 8 Toplam	144	30	28	61	2	5	4	10	3	1	-
%	100	20,83	19,44	42,36	1,4	3,47	2,78	6,94	2,08	0,7	-

Tablo 3'te Türkçe ders kitaplarında yer alan fotoğrafların, fotoğraf türlerine göre dağılımına yer verilmiştir. Türkçe 7 ders kitabında yer alan toplam fotoğraf sayısı 198'dir. Fotoğrafların %52,02'si metni tamamlayıcı fotoğraflara örnektir. Metni tamamlayıcı fotoğrafları sırasıyla açıklayıcı (%17,68), süsleyici (%17,17) ve eleştirici (%4,54) fotoğraflar takip etmektedir. Türkçe 7 ders kitabında %0,51 oran ile en az hareketli fotoğraflara yer verilirken kitapta problem ve önce-sonra fotoğraf türlerine yönelik bir örnek tespit edilmemiştir.

Türkçe 8 adlı ders kitabında yer alan toplam fotoğraf sayısı 144 olup söz konusu fotoğrafların %42,36'sı metni tamamlayıcı fotoğraflara örnek oluşturmaktadır. Metni tamamlayıcı fotoğrafları sırasıyla %20,83 oran ile süsleyici, %19,44 oran ile açıklayıcı ve %6,94 oran ile yaratıcı fotoğraflar izlemektedir. Türkçe 8 ders kitabında önce-sonra fotoğraflarına yönelik örneğe rastlanmazken ilgili kitapta en az yer alan fotoğraf türü %0,7 oran ile eleştirici fotoğraflardır.

Tablo 3 incelendiğinde Türkçe 7 ders kitabında %52,02 ve Türkçe 8 ders kitabında %42,36 ile metni tamamlayıcı fotoğrafların daha çok yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte iki kitapta da önce-sonra fotoğraf türüne ilişkin örneğe rastlanmaması da dikkat çekmektedir.

Resim ve fotoğraf türlerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi

KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi neticesinde ulaşılan veriler Tablo 4 ve Tablo 5'te sunulmaktadır.

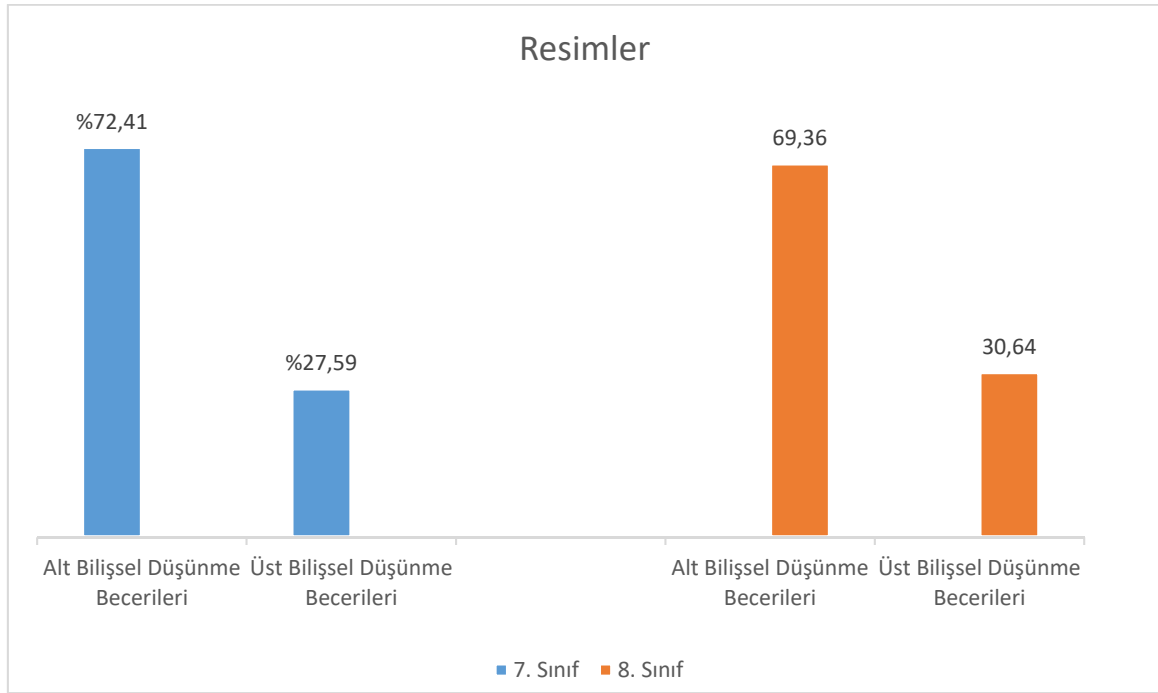
Tablo 4. İncelenen Türkçe Ders Kitaplarındaki Resimlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Basamaklara Göre Dağılımları

Kitap Adı	Resimlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Dağılımları							
	Frekans ve Yüzde	Toplam Resim Sayısı	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz Etme	Değerlendirme	Yaratma
Türkçe 7 (1. Kitap)	f	17	5	4	1	4	1	2
Türkçe 7 (2. Kitap)	f	12	4	7	-	-	1	-
Türkçe 7 Toplam	f	29	9	11	1	4	2	2
	%	100	31,03	37,93	3,45	13,79	6,9	6,9
Türkçe 8 (1. Kitap)	f	20	4	6	5	4	1	-
Türkçe 8 (2. Kitap)	f	42	12	10	6	4	6	4
Türkçe 8 Toplam	f	62	16	16	11	8	7	4
	%	100	25,81	25,81	17,74	12,9	11,29	6,45

Tablo 4'te Türkçe ders kitaplarında yer alan resimlerin, Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımları yer almaktadır. Toplam resim sayısı 29 olan Türkçe 7 ders kitabındaki resimlerin taksonomik basamaklara göre dağılımlarına bakıldığında, resimlerin %31,03 oranında bilişsel alanın hatırlama, %37,93 oranında anlama, %3,45 oranında uygulama basamağına hitap ettiği görölmektedir. Üst bilişsel beceriler kazandırmayı amaçlayan resimlerin toplam oranı ise %27,59'dur (Şekil 1). Bu bağlamda resimlerin %13,79'u analiz etme, %6,9'u değerlendirme ve %6,9'u yaratma basamağına yer almaktadır. Türkçe 7 ders kitabında %3,45 oran ile en az uygulama basamağına yer alan resimlere rastlanırken Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamakların tümünü örneklendiren resimlere yer verildiği görölmektedir.

Türkçe 8 adlı ders kitabında yer alan toplam 62 resmin taksonomik basamaklara göre dağılımları incelendiğinde, resimlerin en çok bilişsel alanın hatırlama (%25,81) ve anlama (%25,81) basamaklarına yönelik olduğu görölmektedir. Uygulama basamağındaki resimlerin oranı ise %17,74'tür. Türkçe 8 ders kitabında üst bilişsel becerileri kazandırmayı amaçlayan resimlerin toplama oranı ise %30,64'tür (Şekil 1). Bu bağlamda resimlerin %12,9'u analiz etme, %11,29'u değerlendirme ve %6,45'i yaratma basamağına yöneliktir.

Tablo 4 dikkatli incelendiğinde Türkçe 7 ders kitabında en çok anlama (%37,93), en az uygulama (%3,45); Türkçe 8 ders kitabında ise en çok hatırlama (%25,81) ve anlama (%25,81), en az yaratma (%6,45) basamağına yönelik resim bulunmaktadır. Bununla birlikte Türkçe 7 ve Türkçe 8 ders kitabında taksonomik basamakların tümüne yönelik örneklere rastlanmıştır. Her iki kitapta uygulama basamağına yer alan resimlerin oranı sırasıyla %3,45 ve %17,74'tür.

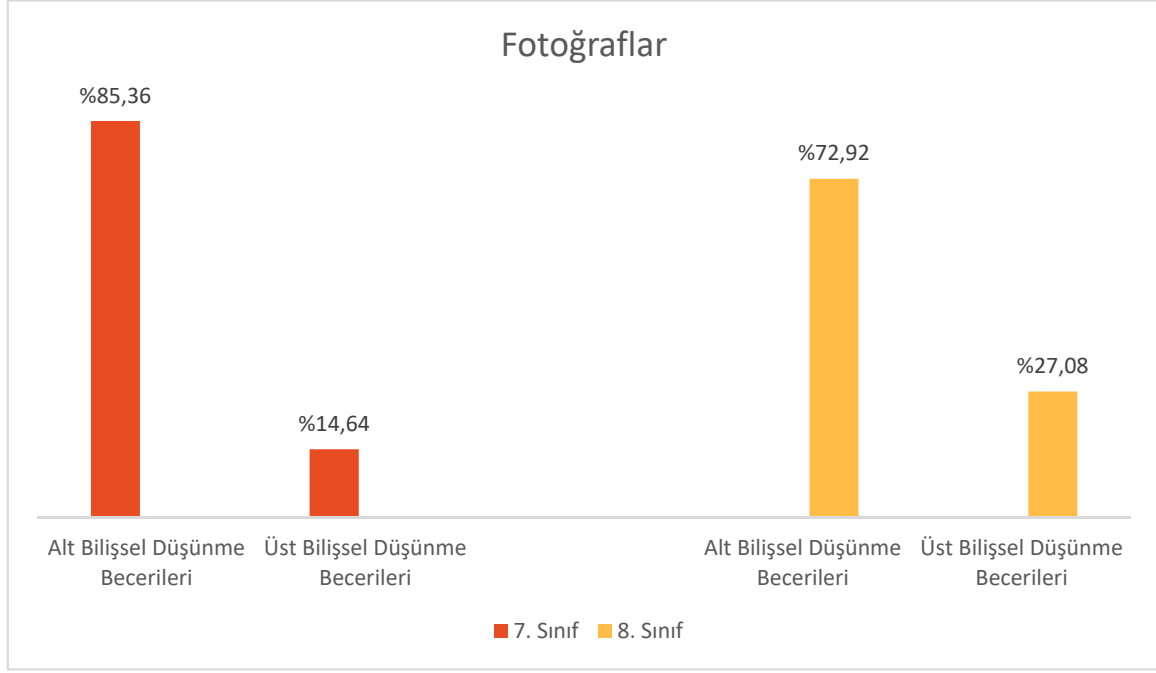
Şekil 1. İncelenen Kitaplarda Resimlerin Alt ve Üst Bilişsel Basamaklarda Yer Alma Durumu (%)

Tablo 5. İncelenen Türkçe Ders Kitaplarındaki Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Basamaklara Göre Dağılımı

Kitap Adı	Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı							
	Frekans ve Yüzde	Toplam Fotoğraf Sayısı	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz Etme	Değerlendirme	Yaratma
Türkçe 7 (1. Kitap)	f	101	53	27	11	9	1	-
Türkçe 7 (2. Kitap)	f	97	46	32	-	1	9	9
Türkçe 7 Toplam	f	198	99	59	11	10	10	9
	%	100	50	29,8	5,56	5,05	5,05	4,54
Türkçe 8 (1. Kitap)	f	80	29	22	10	10	2	7
Türkçe 8 (2. Kitap)	f	64	28	14	2	10	8	2
Türkçe 8 Toplam	f	144	57	36	12	20	10	9
	%	100	39,58	25	8,34	13,89	6,94	6,25

Tablo 5'te Türkçe ders kitaplarında yer alan fotoğrafların, Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı verilmiştir. Türkçe 7 ders kitabındaki toplam 198 fotoğrafın taksonomik basamaklara göre dağılımı incelendiğinde, fotoğrafların en çok bilişsel alanın hatırlama (%50) ve anlama (%29,8) basamaklarına yönelik olduğu görülmektedir. Üst bilişsel becerileri kazandırmayı amaçlayan fotoğrafların toplam oranı ise %14,64'tür (Şekil 2). Bu bağlamda fotoğrafların %5,05'i analiz etme, %5,05'i değerlendirme ve %4,54'ü yaratma basamağına yöneliktir.

Toplam fotoğraf sayısı 144 olan Türkçe 8 ders kitabındaki fotoğrafların taksonomik basamaklara göre dağılımına bakıldığında fotoğrafların %39,58 oranında bilişsel alanın hatırlama, %25 oranında anlama, %8,34 oranında uygulama basamağına hitap ettiği görülmektedir. Üst bilişsel beceriler kazandırmayı amaçlayan fotoğrafların toplam oranı ise %27,08'dir (Şekil 2). Bu bağlamda fotoğrafların %13,89'u analiz etme, %6,94'ü değerlendirme ve %6,25'i yaratma basamağında yer almaktadır. Türkçe 8 ders kitabında %6,28 oran ile en az yaratma basamağına hitap eden fotoğraflara rastlanırken aynı zamanda Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamakların tümünü örneklendiren fotoğraflara yer verildiği de görülmektedir.

Şekil 2. İncelenen Kitaplarda Fotoğrafların Alt ve Üst Bilişsel Basamaklarda Yer Alma Durumu (%)

Tablo 5'e dikkatli bakıldığında Türkçe 7 ders kitabında en çok hatırlama (%50), en az yaratma (%4,54); Türkçe 8 ders kitabında ise en çok hatırlama (%39,58), en az yaratma (%6,25) basamağına yönelik fotoğraf bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte Türkçe 7 ve Türkçe 8 ders kitabında taksonomik basamakların tümünü örneklendiren fotoğraflara rastlanmıştır. Her iki kitapta uygulama basamağında yer alan fotoğrafların oranı sırasıyla %5,56 ve %8,34'tür. Dolayısıyla 8. sınıfta resimler ve fotoğraflar uygulama basamağında daha yüksek oranda tercih edilmiştir.

7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında “Ben ve Çevrem” ile “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temalarındaki resim ve fotoğraf türlerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi

Çalışmanın bu kısmına kadar araştırma kapsamında incelenen Türkçe 7 ve Türkçe 8 ders kitaplarında resim ve fotoğrafların türlerine göre dağılımı ile Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı yüzdeler halinde verilerek yorumlanmıştır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında ise resim ve fotoğraf türlerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre dağılımı her iki ders kitabından örnek olarak seçilen *Ben ve Çevrem* ile *Ülkem ve Kültürel Değerlerim* adlı temalardan hareketle

incelenmektedir. Böylece daha özeldir bir değerlendirme yapılarak daha isabetli tahlillere zemin oluşturulması sağlanmaktadır.

Tablo 6. İncelenen Türkçe Ders Kitaplarındaki Resim ve Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Basamaklara Göre Dağılımı

Kitap Adı	Tema Adı	Resim ve Fotoğraf Türleri																Resim ve Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı																		
		R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F	R	F																	
Türkçe 7 Ders Kitabı	Ben ve Çevrem	Resim (R)/ Fotoğraf (F)	6	26	Süsleyici	4	Açıklayıcı	4	Metni Tamamlayıcı	17	Konstrüksiyon	-	Durumsal	1	Problem	-	Yaratıcı	1	Hareketli	-	Eleştirici	-	Önce-Sonra	-	Hatırlama	20	Anlama	6	Uygulama	1	Analiz Etme	-	Değerlendirme	-	Yaratma	-
		Ülkem ve Kültürel Değerlerim	5	37	1	8	1	1	22	4	1	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	16	8	3	8	1	1	1	1				
Türkçe 8 Ders Kitabı	Ben ve Çevrem	Resim (R)/ Fotoğraf (F)	3	29	1	4	-	3	15	-	-	-	1	4	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	13	4	3	6	1	1	2					
		Ülkem ve Kültürel Değerlerim	4	33	-	13	2	8	7	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	3	11	13	6	-	-	-	-	3			

Türkçe 7 ve Türkçe 8 ders kitaplarında *Ben ve Çevrem* teması ile *Ülkem ve Kültürel Değerlerim* temasında yer alan resim ve fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki basamaklara göre incelenmesi (Tablo 6) sonucunda şu sonuçlara ulaşmak mümkündür:

Türkçe 7 kitabında *Ben ve Çevrem* temasında yer alan resimlerin sayısı 6, fotoğrafların sayısı 26'dır. Resimlerin 3'ü (%50) metni tamamlayıcı, 2'si (%33,33) yaratıcı, 1'i (%16,67) açıklayıcı resimlere örnek oluştururken fotoğrafların 17'si (%65,39) metni tamamlayıcı, 4'ü (%15,38) süsleyici, 4'ü (%15,38) açıklayıcı ve 1'i (%3,85) durumsal fotoğraflara örnektir. Resimlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımına bakıldığında 2'sinin (%33,33) bilişsel alanın hatırlama, 3'ünün (%50) anlama ve 1'inin (%16,67) uygulama basamağında yer aldığı görülmektedir. Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımına bakıldığında ise 20'sinin (%76,92) bilişsel alanın hatırlama ve 6'sının (%23,08) anlama basamağında olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu resim ve fotoğraflara yönelik örnekler Foto 1a, 1b, 1c, 1ç ve 1d'de verilmiştir.

Ülkem ve Kültürel Değerlerim temasında yer alan resim ve fotoğraflardan oluşan toplam görsel sayısı ise 42'dir. Bunların 5'i resim, 37'si fotoğraftır. Resimlerin %20'si (1 adet) süsleyici, %20'si (1 adet) açıklayıcı, %20'si (1 adet) metni tamamlayıcı, %20'si (1 adet) problem ve %20'si (1 adet) yaratıcı resimlere örnek oluştururken fotoğrafların %59,46'sı (22 adet) metni tamamlayıcı, %21,62'si (8 adet) süsleyici, %10,81'i (4 adet) konsantrasyon, %2,7'si (1 adet) açıklayıcı, %2,7'si (1 adet) durumsal ve %2,7'si (1 adet) yaratıcı fotoğraflara örnek oluşturmaktadır. Resimlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde %40'ının (2 adet) bilişsel alanın anlama, %20'sinin (1 adet) uygulama, %20'sinin (1 adet) değerlendirme ve %20'sinin (1 adet) yaratma basamağında yer aldığı anlaşılmaktadır. Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde ise %43,24'ünün (16 adet) bilişsel alanın hatırlama, %21,62'sinin (8 adet) anlama, %8,11'inin (3 adet) uygulama, %21,62'sinin (8 adet) analiz etme, %2,7'sinin (1 adet) değerlendirme ve %2,7'sinin (1 adet) yaratma basamağında yer aldığı görülmektedir. İlgili resim ve fotoğraf örnekleri 2a, 2b, 2c, 2ç ve 2d'de verilmiştir.

Foto 1a: Francis Bacon, 1b: Kuşku Üstüne, 1c: Şahmeran Efsanesi, 1ç: Alaçatı, 1d: Polyannacılık (Vurana vd., 2021a, s. 10-62).

Foto 2a: Atatürk'te okuma tutkusunu, 2b: Dolmak için okumak gerek, 2c: Adalıyız, 2ç: Atatürk'ün özellikleri, 2d: Zamanın nasıl geçtiğini anlamamak (Vurana vd., 2021a, s. 74-113).

Türkçe 8 kitabında *Ben ve Çevrem* temasında yer alan resim ve fotoğraflardan oluşan toplam görsel sayısı 32'dir. Bunların 3'ü resim, 29'u fotoğraftır. Resimlerin %33,33'ü (1 adet) süsleyici, %33,33'ü (1 adet) yaratıcı ve %33,33'ü (1 adet) eleştirici resimlere örnek oluştururken fotoğrafların %51,72'si (15 adet) metni tamamlayıcı, %13,79'u (4 adet) süsleyici, %13,79'u (4 adet) problem, %10,34'ü (3 adet) açıklayıcı, %3,45'i (1 adet) durumsal, %3,45'i (1 adet) yaratıcı ve %3,45'i (1 adet) eleştirici fotoğraflara örnek oluşturmaktadır. Resimlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde %66,67'sinin (2 adet) bilişsel alanın uygulama basamağında, %33,33'ünün (1 adet) değerlendirme basamağında yer aldığı anlaşılmaktadır. Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde ise %44,83'ünün (13 adet) bilişsel alanın hatırlama, %13,79'unun (4 adet) anlama, %10,34'ünün (3 adet) uygulama, %20,69'unun (6 adet) analiz etme, %3,45'inin (1 adet) değerlendirme ve %6,9'unun (2 adet) yaratma basamağında yer aldığı görülmektedir. İlgili resim ve fotoğraf örnekleri 3a, 3b, 3c, 3ç ve 3d'de verilmiştir.

Ülkem ve Kültürel Değerlerim temasında yer alan resimlerin sayısı 4, fotoğrafların sayısı 33'tür. Resimlerin 2'si (%50) açıklayıcı ve 2'si (%50) metni tamamlayıcı resimlere örnek oluştururken fotoğrafların 13'ü (%39,39) süsleyici, 8'i (%24,24) açıklayıcı, 7'si (%21,21) metni tamamlayıcı, 4'ü (%12,12) yaratıcı ve 1'i (%3,04) durumsal fotoğraflara örnektir. Resimlerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımına bakıldığında 3'ünün (%75) bilişsel alanın hatırlama ve 1'inin (%25) anlama basamağında yer aldığı görülmektedir. Fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımına bakıldığında ise 11'inin (%33,33) bilişsel alanın hatırlama, 13'ünün (%39,39) anlama, 6'sının (%18,18) uygulama ve 3'ünün (%9,09) yaratma basamağında olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu resim ve fotoğraflara yönelik örnekler Foto 4a, 4b, 4c, 4ç ve 4d'de gösterilmiştir.

3a

3b

3c

3ç

3d

Foto 3a: Deniz kirliliği, 3b: Toplumca bencilleşiyoruz, 3c: Balinaların hazin sonu, 3ç: Ben kitaplarımı değil, kitaplarım beni ortaya çıkarmıştır, 3d: Suyumuz plastik çorbasına dönmessin (Vurana vd., 2021c, s. 28-55).

4a

4b

4c

4ç

4d

Foto 4a: Onuncu Yıl Nutku, 4b: Köy düğünü, 4c: Maniler ve ninniler, 4ç: Kıbrıs'ta yok olan hayvanlardan deve, 4d: Lefkara nakışı (Vurana vd., 2021c, s. 74-113).

İncelenen 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında resim ve fotoğraflarla ilgili sorunlar

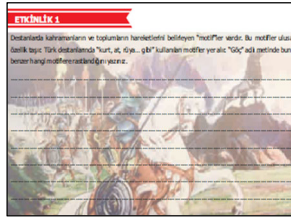
Çalışma kapsamında incelenen Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğrafların ağırlıklı olarak metni tamamlayıcı, açıklayıcı ve süsleyici resim ve fotoğraflardan oluştuğu; öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerini harekete geçirecek konsantrasyon, problem, yaratıcı ve eleştirici resim ve fotoğraflara yeteri kadar yer verilmediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte her iki sınıf düzeyinde önce-sonra resim ve fotoğraflarını örneklendirebilecek bir görsel yer verilmediği de görülmüştür.

İncelenen Türkçe ders kitaplarındaki resimlerin ağırlıklı olarak bilişsel alanın *hatırlama* ve *anlama* basamaklarındaki kazanımları gerçekleştirmeye yönelik olduğu; uygulama, analiz etme, değerlendirme ve yaratma basamaklarındaki kazanımların gerçekleştirilmesini amaçlayan resim ve fotoğraflara yeterince yer verilmediği tespit edilmiştir. Ders kitaplarında yer verilen resim ve fotoğrafların öğrencilerin uygulama ve üst düzey düşünme becerilerinin gelişmesine olanak sağlaması gerekmektedir. Ancak araştırma kapsamında incelenen 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğrafların hem sayıca hem de nitelikçe alt ve üst bilişsel yeterlilikler oluşturma bakımından dengeli bir dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu durum fotoğraflar üzerinden bilişsel alanın tüm basamaklarında sorular sorabilme, çeşitli çalışmalar yapabilme ile ölçme ve değerlendirme yapabilme imkânı sunmamaktadır. Fotoğraflar sayıca fazla olmasına karşın kazanımlara uygun fotoğraf türlerinin istenilen seviyenin altında olduğu anlaşılmaktadır.

İncelenen 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında karşılaşılan bir diğer önemli sorun da önemli bir sayıdaki resim ve fotoğrafın fon olarak kullanılmış olmasıdır. Türkçe 7 ders kitabında resim ve fotoğrafların toplam sayısı 227 olup bunlardan 58'i fon olarak kullanılmıştır. Türkçe 8 ders kitabında ise toplam 206 adet resim ve fotoğraftan 99 tanesi fon olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda resim ve fotoğraflar üzerinde yer alan metinler, yine öğrenciler tarafından yapılması istenen yazma çalışmaları için ayrılan alanların fon olarak kullanılan resim ve fotoğraflardan oluşması, resim ve fotoğrafların bütünlüğünü bozduğu gibi öğrencilerin algıda seçiciliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Söz konusu resim ve fotoğraflara yönelik örnekler Foto 5a, 5b, 5c ve 5ç'de verilmiştir.

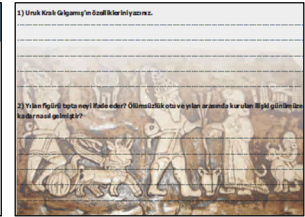
5a

5b

5c

5ç

Foto 5a: Hüseyin Çağlayan'la Röportaj (Vurana vd., 2021a, s. 99), 5b Göç Destanı (Vurana vd., 2021c, s. 133), 5c Bir Gece Konuklar (Vurana vd., 2021a, s. 149), 5ç Gılgamış Destanı (Vurana vd., 2021ç, s. 55).

Tartışma, sonuç ve öneriler

Resim ve fotoğrafların sayısal dağılımına bakıldığında; Türkçe 7 ders kitabındaki toplam resim sayısının 29, fotoğraf sayısının 198 olduğu görülmektedir. Türkçe 8 ders kitabındaki toplam resim sayısı ise 62, fotoğraf sayısı 144'tür. Kılıç ve Seven (2007), sınıf seviyesine göre ilkökul çağındaki çocukların ortaokul öğrencilerine göre hayal dünyalarını harekete geçirebilmelerine olanak tanımak düşüncesiyle resimlerin, bu seviye ders kitaplarında daha çok yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda

incelenen ders kitaplarında fotoğrafların resimlere oranla daha fazla olması, sınıf düzeyleri açısından doğru bir uygulama olmakla birlikte 8. sınıfa yönelik hazırlanan Türkçe ders kitabındaki resim sayısının yaş itibarıyla ilgili sınıf düzeyi açısından fazla olduğu görülmüştür.

Türkçe 7 kitabında yer alan 29 resimden 9'u (%31,04) açıklayıcı, 9'u (%31,04) metni tamamlayıcı, 3'ü (%10,34) süsleyici, 3'ü (%10,34) yaratıcı, 3'ü (%10,34) eleştirici, 1'i (%3,45) durumsal ve yine 1'i (%3,45) problem resim türüne örnek oluşturmaktadır. Adı geçen kitapta *konsantrasyon*, *hareketli*, *önce-sonra* resimlerine yönelik örnekler rastlanmamıştır. Türkçe 8 kitabına bakıldığında ise 62 resimden 24'ünün (%38,72) metni tamamlayıcı, 15'inin (%24,19) açıklayıcı, 8'inin (%12,92) yaratıcı, 6'sının (%9,68) süsleyici, ikişer tanesinin (%3,23) durumsal, problem, hareketli ve eleştirici, 1 tanesinin (%1,61) konsantrasyon resmine örnek oluşturduğu görülmektedir. Bu kitapta 7. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitabından farklı olarak sadece *önce-sonra resimlerine* örnek oluşturabilecek bir resme rastlanmamıştır. İncelenen ders kitapları resim türleri açısından mercek altına alındığında Türkçe 7 ders kitabında %31,04 oran ile açıklayıcı ve %31,04 oran ile metni tamamlayıcı, Türkçe 8 ders kitabında ise %38,71 oran ile metni tamamlayıcı resimlerin daha çok yer aldığı görülmüştür. Bu durum, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin bilişsel alan yeterlilikleri açısından uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Nitekim Polat ve Özkaral'a göre (2020, s. 110) "açıklayıcı resimler ilgili metin doğrultusunda hazırlanarak kavranması zor metinlerin anlaşılabilirliğine katkı sunmaktadır." Özellikle bilişsel alanın anlama (kavrama) ve analiz etme (çözümleme) basamağına hitap eden resim ve fotoğrafların dil becerilerinden anlama becerisinin gelişimine katkısı büyüktür.

Türkçe 7 ders kitabındaki 198 fotoğraftan 103'ünün (%52,02) metni tamamlayıcı, 34'ünün (%17,17) süsleyici, 35'inin (%17,68) açıklayıcı, 9'unun (%4,54) eleştirici, 6'sının (%3,03) durumsal, 6'sının (%3,03) yaratıcı, 4'ünün (%2,02) konsantrasyon, 1'inin de (%0,51) hareketli fotoğraflara örnek oluşturduğu belirlenmiştir. Türkçe 8 kitabında ise 144 fotoğraftan 61'inin (%42,36) metni tamamlayıcı, 30'unun (%20,83) süsleyici, 28'inin (%19,44) açıklayıcı, 10'unun (%6,94) yaratıcı, 5'inin (%3,47) durumsal, 4'ünün (%2,72) problem, 3'ünün (%2,08) hareketli, 2'sinin (%1,4) konsantrasyon, 1'inin de (%0,7) eleştirici fotoğraflara örnek oluşturduğu belirlenmiştir. Her iki kitapta da önce-sonra fotoğraf türüne yönelik fotoğraf örneğine rastlanmamıştır. Araştırma kapsamında incelenen Türkçe ders kitapları fotoğraf türleri açısından incelendiğinde her iki kitapta metni tamamlayıcı, süsleyici ve açıklayıcı fotoğrafların daha çok yer aldığı, önce-sonra fotoğraflarına ise yer verilmediği görülmüştür. Yaşar ve Şeremet (2007) "*A Comparative Analysis Regarding Pictures Included in Secondary School Geography Textbooks Taught in Turkey*" adlı çalışmalarında, inceledikleri ders kitaplarında metni tamamlayıcı ve açıklayıcı fotoğrafların, diğer fotoğraf türlerine oranla daha çok yer aldığını; yaratıcı, problem ve eleştirici fotoğrafların sayıca çok az olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bağlamda bulguların benzer olduğu görülmektedir.

İncelenen ders kitapları resimlerin taksonomik basamaklara göre dağılımı açısından değerlendirildiğinde, Türkçe 7 ders kitabındaki alt bilişsel yeterliliklere hitap eden resimlerin %31,03 oranında hatırlama (bilgi), %37,93 oranında anlama (kavrama) ve %3,45 oranında da uygulama basamağına hitap ettiği görülmektedir. Üst bilişsel düşünme becerileri kazandırmayı amaçlayan resimlerin toplama oranı ise %27,59'dur. Bu resimlerin %13,79'u analiz etme (çözümleme), %6,9'u değerlendirme ve %6,9'u yaratma (sentez) basamağına yer almaktadır. Türkçe 8 ders kitabında ise alt bilişsel yeterlilikler kazandıran resimlerin %25,81 oranında hatırlama, %25,81 oranında anlama ve %17,74 oranında uygulama basamağına hitap ettiği görülmektedir. Bununla birlikte üst bilişsel becerileri kazandırmayı amaçlayan resimlerin toplam oranı %30,64'tür. Bu bağlamda resimlerin %12,9'u analiz etme, %11,29'u değerlendirme ve %6,45'i yaratma basamağına yöneliktir. Türkçe 8 ders

kitabında hem uygulama hem de üst bilişsel düşünme becerilerini geliştirecek resimlere daha çok yer verilmesi olumlu bir tablo olarak değerlendirilmektedir.

Fotoğrafların taksonomik basamaklara yönelik dağılımı değerlendirildiğinde Türkçe 7 kitabında toplam sayıları 198 olan fotoğrafların, en çok bilişsel alanın hatırlama (%50) ve anlama (%29,8) basamaklarına yönelik olduğu görülmektedir. Uygulama basamağına hitap eden fotoğrafların oranı ise %5,56'dır. Bu sınıf seviyesinde üst bilişsel düşünme becerileri kazandırmayı amaçlayan fotoğrafların toplama oranı %14,64 oranında kalmıştır. İlgili fotoğrafların sadece %5,05'i analiz etme, %5,05'i değerlendirme ve %4,54'ü yaratma basamağına yöneliktir. Türkçe 8 kitabına bakıldığında ise toplam sayıları 144 olan fotoğrafların %39,58 oranla bilişsel alanın hatırlama, %25 oranla anlama basamağına hitap ettiği görülmektedir. Uygulama basamağına hitap eden fotoğrafların oranı ise %8,34'tür. Üst bilişsel beceriler kazandırmayı amaçlayan fotoğrafların toplama oranı bu sınıf seviyesinde de düşük olup oranı %27,08'dir. Bu fotoğrafların %13,89'u analiz etme, %6,94'ü değerlendirme ve %6,25'i yaratma basamağında yer almaktadır. Öğrenene görelilik ilkesi çerçevesinde 8. sınıf ders kitabında üst bilişsel düşünme becerilerine yönelik daha fazla fotoğrafa yer verilmesi olumlu olmakla birlikte fotoğraflar, niceliksel olarak olması gereken seviyenin altındadır.

Yaşar ve Şeremet (2007), inceledikleri ders kitaplarındaki resim/ fotoğrafların, bilişsel alanın bilgi ve kavrama basamağı yeterliliklerini geliştirmeyi amaçladığını, buna karşılık uygulama ve üst bilişsel basamaklardaki becerileri geliştirmeyi amaçlayan resim/ fotoğrafların ise ders kitaplarında çok az sayıda yer aldığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda iki çalışmanın bulguları, benzerlik göstermektedir.

Karaca (2021), "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Görsel Okuryazarlık Uygulamaları" adlı çalışmasında ortaokula yönelik hazırlanan Türkçe ders kitaplarında görsel okuryazarlık ile ilgili etkinlik ve soruları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre incelemiştir. Buna göre 7. sınıf düzeyinde görsel okuryazarlıkla ilgili toplam 86 etkinlik ve sorudan %15,12'si hatırlama, %43,02'si anlama, %15,12'si uygulama, %16,28'i analiz etme, %6,98'i değerlendirme ve %3,48'i yaratma basamağı ile ilgiliyken 8. sınıf düzeyinde görsel okuryazarlıkla ilgili toplam 74 etkinlik ve sorudan %12,16'sı hatırlama, %31,08'i anlama, %14,87'si uygulama, %16,22'si analiz etme, %14,86'sı değerlendirme ve %10,81'i yaratma basamağı ile ilgilidir. KKTC'de okutulan 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki resim ve fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre incelenmesi ile elde edilen bulgular, Karaca'nın (2021) çalışmasındaki bazı bulgularla örtüşmektedir. Bu bağlamda her iki çalışmada da 7 ve 8. sınıfta anlama basamağı öne çıkarken yaratma basamağı göz ardı edilmiştir. Bu yönüyle iki çalışmada elde edilen bulguların örtüştüğü görülmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında resim ve fotoğraf türlerinin dengeli bir şekilde dağılım göstermediği; resim ve fotoğrafların öncelikli olarak metni açıklamayı ve tamamlamayı amaçladığı tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen bu sonuç Yaşar (2018) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bununla birlikte incelenen Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin belirli bir konu üzerine dikkatlerini çekmeyi amaçlayan *konsantrasyon* ve resimdeki bir olay dizisini anlatacakları *hareketli* resimlere 7. sınıf Türkçe ders kitabında rastlanmazken adı geçen resim türleri az sayıda da olsa 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Bununla birlikte yaratıcı resimler, diğer resim türlerine oranla iki kitapta da makul düzeyde yer almaktadır. Öğrencilerin çeşitli olaylar arasında öncelik sonralık ilişkisini kuracakları *önce-sonra* resimleri ise incelenen iki kitapta da yer almamaktadır.

İncelenen 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında önce-sonra fotoğraflarının dışında ve sadece 7. sınıf Türkçe ders kitabında, problem fotoğraflarının dışındaki fotoğraf türlerinin tümüne ilişkin örnekler yer verilmiş olsa da konsantrasyon, durumsal, problem, yaratıcı, hareketli ve eleştirici fotoğraflara makul ya da kabul edilebilir seviyede yer verilmediği görülmüştür. Yaşar (2018), incelediği ders kitaplarında problem, durumsal ve konsantrasyon fotoğraflarının yaratıcı, eleştirici, hareketli ve önce-sonra fotoğraflarına göre daha çok yer aldığını tespit etmiştir. Bu yönüyle iki çalışmada elde edilen bulguların farklılaştığı görülmektedir. Çünkü bu çalışmada iki sınıf düzeyinde durumsal ve problem fotoğraflarının; yaratıcı, eleştirici ve hareketli fotoğraflarla yakın oranlara sahip olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte yaratıcı fotoğraflar, diğer fotoğraf türlerine oranla iki kitapta da makul düzeyde yer almaktadır. Bu açıdan da bu çalışma Yaşar'ın (2018) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin çeşitli olaylar arasında öncelik sonralık ilişkisini kuracakları önce-sonra fotoğrafları ise incelenen iki kitapta da yer almamaktadır.

Resim ve fotoğrafların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel alan basamaklarına göre dağılımı incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin %27,59'unun, fotoğrafların %14,64'ünün üst bilişsel beceriler kazandırmayı amaçladığı görülmüştür. 8. sınıf Türkçe ders kitabında bu oran resimler için %30,64 iken fotoğraflar için %27,08'dir. İncelenen kitaplarda resimlerin yaratıcılık ürünü görseller olmaları üst bilişsel beceriler kazandırma bakımından bir adım önde olmalarını sağlamıştır. Benzer bir bulguya Karaca'nın (2021) çalışmasında rastlamak mümkündür. Türkçe ders kitaplarında görsel okuryazarlık ile ilgili etkinlik ve soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bağlamında incelenmesi sonucunda 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlik ve soruların %26,74'ü ve 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinlik ve soruların %41,89'u üst bilişsel beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Her iki çalışmada da 8. sınıfa yönelik hazırlanan Türkçe ders kitapları üst bilişsel becerilerin kazandırılması açısından 7. sınıfa göre daha donanımlıdır.

Türkçe ders kitaplarının gözden geçirilmesi süreçlerinde dikkate alınması bakımından getirilebilecek öneriler şunlardır:

1. Resim ve fotoğraflar, bilişsel alanın alt basamaklarından ziyade öğrencilerin üst bilişsel seviyede kazanımlar elde etmelerine yönelik hazırlanmalıdır. Çünkü öğrencilerin temel becerilerden anlama, anlatma becerisinin gelişmesine imkân tanıyacağı gibi üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi açısından büyük önem taşıyacaktır.
2. Öğrencilerin bilgiye ulaşma ve yapılandırma süreçlerinde farklı fotoğraf türlerinin kullanılması yanında ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kullanılacak fotoğrafların farklı bilişsel seviyelerde olmasına dikkat edilmelidir.
3. Resim ve fotoğraflar fon olarak kullanılmamalıdır.
4. Resim ve fotoğraflar, türlerine göre dengeli dağıtılmalıdır.

Kaynakça

- Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel kaynakların kullanımı. B. Akbaba (Ed.), *Konu alan ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler* içinde (s. 233-277). Ankara: Pegem Akademi.
- Akbaba, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde görsel materyallerin kullanımı. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (4. Baskı, s. 283-319). Ankara: Pegem Akademi.
- Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R. (Eds.) (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.

- Demirel, Ö. (2017). *Öğretim ilke ve yöntemleri: Öğretme sanatı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S. S., & Yağcı, E. (2002). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme* (2. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Forehand, M. (2010). Bloom's Taxonomy. M. Orey (Ed.), *Emerging perspectives on learning, teaching, and technology* (pp. 41-47). https://textbookequity.org/Textbooks/Orey_Emergin_Perspectives_Learning.pdf
- Güngör Akıncı, B. A., & Dilek, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde temsili resim kullanımıyla tarihsel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 5-23.
- Harrow, A. (1972). *A taxonomy of the psychomotor domain: A guide for developing behavioral objectives*. New York: David McKay.
- Huitt, W. (2011). Bloom et al.'s taxonomy of the cognitive domain. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrived (05.08.2022), from <http://www.edpsycinteractive.org/topics/cognition/bloom.html>
- İşeri, K. (2020). Türkçe ders kitaplarında resimler. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri* içinde (5. Baskı, s. 83-91). Ankara: Pegem Akademi.
- Karaca, O. D. (2021). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında görsel okuryazarlık uygulamaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi* (18. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Krathwohl, D. R. (2002). A revision of Bloom's Taxonomy: An overview. *Theory Into Practice*, 41(4), 212-218.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2007). *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (6. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı (2018). Temel Eğitim Türkçe Dersi Öğretim Programı. <http://talimterbiye.mebnet.net/Ogretim%20Programlari/2018-2019/Turkce.pdf> (Erişim tarihi: 09.02.2022)
- Köksal, H. (2003). Ders kitaplarında görsel materyaller. L. Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* içinde (s. 105-113). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Nolen, B., & Goetz, D. (1959). *Writer's handbook for the development of educational materials*. United States Government Printing Office.
- Öncü Yıldız, M. (2012). Görsel okuryazarlık üzerine. *Marmara İletişim Dergisi*, 19, 64-76.
- Özdemir, S. (2021). *Kuramdan uygulamaya Türkçe ders kitabı incelemeleri* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Polat, M., & Özkaral, T. C. (2020). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarına göre yayınlanmış 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel kaynaklar açısından karşılaştırılması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(8), 99-115.
- Sallabaş, M. E. & Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabı'nda bulunan metin altı sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596. DOI: 10.16916/aded.679933.
- Simpson, B. J. (1966). The classification of educational objectives: Psychomotor domain. *Illinois Journal of Home Economics*, 10(4), 110-144.
- Temizyürek, F., & Birinci, F. G. (2016). Yabancı dil öğretiminde otantik materyal kullanımı. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 54-62. DOI: 10.14686/buefad.v5i1.5000158999.
- Vurana, F. Ö., Aksaygın, Ö. E., Atasayan Uluöz, A., Keleş, M. ve Özakıncı, İ. (2021a). *Türkçe 7- 1. Kitap*. KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Vurana, F. Ö., Aksaygın, Ö. E., Atasayan Uluöz, A., Keleş, M. ve Özakıncı, İ. (2021b). *Türkçe 7- 2. Kitap*. KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Vurana, F. Ö., Aksaygın, Ö. E., Atasayan Uluöz, A., Keleş, M. ve Özakıncı, İ. (2021c). *Türkçe 8- 1. Kitap*. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Vurana, F. Ö., Aksaygın, Ö. E., Atasayan Uluöz, A., Keleş, M. ve Özakıncı, İ. (2021ç). *Türkçe 8- 2. Kitap*. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yaşar, O., & Seremet, M. (2007). A comparative analysis regarding pictures included in secondary school geography textbooks taught in Turkey. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 16(2), 157-187. DOI: 10.2167/irgee216.0.
- Yaşar, O. (2018). 10. sınıf coğrafya ders kitaplarında yer alan fotoğraf türleri ve taksonomik basamaklarına göre değerlendirilmesi. 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı* (s. 50-59). Çanakkale: 30 Ekim-1 Kasım 2018.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.